

Проблема безеквівалентності в сучасній теорії та практиці перекладу

Олександр Юрійович Тупиця

Кафедра германської філології та перекладу, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Україна

ORCID:0000-0002-6329-7011

Катерина Володимирівна Палій

Кафедра германської філології та перекладу, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Україна

ORCID: 0000-0002-1991-2937

Анотація: У статті розглянуто феномен безеквівалентності в сучасній теорії та практиці перекладу, який визначається потребою кожної мови позначати властиві лише їй реалії, предмети та явища духовного чи матеріального світу. Автори зосереджують увагу на безеквівалентній лексиці як особливій категорії перекладознавства. Метою дослідження є з'ясування функціонально-семантичних характеристик безеквівалентної лексики в поетичному тексті, визначення її ролі у формуванні мовної картини світу та встановлення шляхів адекватного відтворення таких одиниць у перекладі. Схарактеризовано основні чинники, що зумовлюють безеквівалентність, серед яких: культурно-історичні особливості, розбіжності мовних картин світу, асиметрія мовних систем, відмінності у семантичних полях, соціально-політичні та історичні умови, емоційно-експресивна забарвленість лексики, а також фонетичні й графічні розбіжності. Окрему увагу приділено функціям безеквівалентної лексики – локативній, з'єднувальній, текстотвірній та пізнавальній, які визначають її роль у формуванні етнокультурного контексту та міжкультурної комунікації. Практичну частину дослідження присвячено аналізу поезії Володимира Яніва «І я без слів» та її німецького перекладу. На думку авторів, безеквівалентні одиниці не лише відображають етнокультурну специфіку оригіналу, а й формують для реципієнта «іншу» картину світу. Автори доводять, що саме безеквівалентна лексика забезпечує існування тексту на межі двох культур, створюючи нові асоціативні зв'язки та збагачуючи міжмовний простір. У підсумку зазначено, що безеквівалентна лексика є засобом етнокультурної ідентифікації та основою кодування поетичного тексту як етнічної картини світу. Перспективним напрямом подальших досліджень визначено поглиблений аналіз когнітивних та психолінгвістичних аспектів сприйняття безеквівалентних одиниць іншомовними реципієнтами та пошук нових стратегій їх перекладу.

Ключові слова: безеквівалентна лексика; етнокультурна семантика; мовна картина світу; поетичний переклад; міжкультурна комунікація; етнічна ідентичність.

1. Вступ

Явище безеквівалентності визначається потребами мовного середовища своєрідно позначати властиві тільки для нього явища та предмети реальної дійсності чи прояви свідомості. Безеквівалентність проявляється, в першу чергу, на лексичному рівні при зіставленні двох мов. Безеквівалентна лексема – це особлива одиниця, що відображає специфічні явища чи поняття, визначаючи етнокультурні особливості однієї мови в порівнянні з іншою.

2. Об'єкт і предмет дослідження

Ми зосередили увагу на розгляді безеквівалентної лексики як лінгвістичного та перекладознавчого явища у сучасній теорії та практиці перекладу, визначили деякі суттєві функціонально-семантичні особливості безеквівалентної лексики як категорії, яка набуває свого безпосереднього значення в композиції поетичного тексту. Таким чином, виникає першочергова проблема – відтворення її при поетичному перекладі. Визначення композиційних та смислотвірних ролей безеквівалентної лексики взагалі. Виходячи з окреслених питань, об'єктом нашого дослідження є безеквівалентна лексика в системі міжмовної та міжкультурної комунікації.

Предмет – функціонально-семантичні особливості безеквівалентної лексики в поетичному тексті та специфіка її перекладу.

3. Мета і завдання дослідження

Безеквівалентна лексика – це категорія перекладознавства, але дослідженнями цього класу «національно маркованої лексики» займаються також лексикологія та стилістика, тому ми поставили собі за мету – відмежувати безеквівалентну лексику від інших функціонально-семантичних одиниць у композиції тексту та на конкретних прикладах визначити шляхи відтворення безеквівалентних лексичних одиниць іншими мовами.

Завдання нашого наукового дослідження: 1) дослідити функціонально-семантичні властивості окремих безеквівалентних лексем у поетичному тексті (оригіналі та перекладі); 2) визначити поняття «картина світу», розглянувши процес формування етномовних властивостей тексту; 3) розглянути шляхи відтворення безеквівалентної лексики в тексті-перекладі.

4. Аналіз літератури

Проблема вивчення безеквівалентності постійно перебуває в полі зору сучасних лінгвістів та перекладачів: А. В. Волошина [1], Л. М. Дяченко [2], М. П. Кочерган [3], О. Ю. Тупиця [4, 5] та інші. Сучасні мовознавці переконані, що етнокультурний компонент семантики окремої безеквівалентної лексичної одиниці актуалізується в контексті та здатен до поширення на весь текст, створюючи «етномовну картину світу» цілого твору. Таким проблемам присвячені наукові праці Н. С. Богаткіної [6], З. С. Василько [7], К. Ю. Голобородька [8], Н. Ф. Зайченко, О. В. Коваль-Костинської, О. Л. Паламарчук [9], А. К. Мойсієнко [10], О. Ю. Тупиця [12].

Особливого значення безеквівалентна лексика набуває в поетичному тексті, де окрема «смилова одиниця» здатна впливати на асоціативні зв'язки цілого твору, роблячи безпосередній вплив на етнокультурну ідентифікацію. Постає важливе питання, як відтворити таку одиницю при перекладі?

5. Методи дослідження

Об'єкт нашого наукового розгляду має багаторівневий характер, тому вимагає комплексних методів дослідження: 1) описативний метод – систематизація ознак та функцій для характеристики явища безеквівалентності у лексичній системі; 2) контекстуальний аналіз – вивчення значення безеквівалентної лексики в композиції поетичного тексту, розгляд конотативний, асоціативних, композиційних та ін. зв'язків і ролей у формуванні змісту (смилів) твору (контексту); 3) контрастивний метод – зіставлення одиниць оригіналу та перекладу, що дозволяє виявляти випадки безеквівалентності та способи її подолання; 4) перекладознавчий аналіз – дослідження іншомовних трансформацій; 5) семантично-функціональний аналіз – встановлення структури значення та функціонування безеквівалентної

лексики у тексті (локативні, текстотвірні, пізнавальні та ін. функції) при формуванні поетичного дискурсу; б) лінгвокультурологічний аналіз – виявлення зв'язків між мовою та культурою для інтерпретації безеквівалентної лексики як носія етнокультурної інформації для формування мовної картини світу.

6. Результати дослідження

Безеквівалентність як лінгвістичне поняття стосується різних аспектів. Ми можемо говорити про еквівалентність чи безеквівалентність граматичних структур (через відсутність форм), лексичних одиниць (безеквівалентна лексика, «фальшиві друзі перекладача» тощо), фразеологічних одиниць (фразеологічні звороти часто не мають точних прямих відповідників у інших мовах), стилістичного рівня (емоційна забарвленість слова не відповідає в іншій мові), прагматики (етикетні формули, мовленнєві акти, специфіка мовленнєвої поведінки), культури (специфіка символів, алюзій, історичних образів та ін.) і навіть на фонетичному чи графічному рівнях можна говорити про наявність безеквівалентності. У кожному випадку, зрозуміло, йдеться про порівняння на міжмовному рівні. Таким чином, безеквівалентність може стосуватися фонетики, графіки, лексики, фразеології, стилістики, граматики, прагматики, культури. Це явище також зумовлюється такими факторами:

1. *Своєрідність культурно-історичних умов існування* – різні реалії, відсутність певних реалій (предметів).

2. *Розбіжності «мовних картин світу»*. Мовна картина світу – це вербальне відображення явищ дійсності в тексті [8, с. 105]. А. К. Мойсієнко пише, що реалії, в кожному конкретному випадку відіграють смисловою чи функціонально-композиційну роль. А реципієнт здатен за окремим словом побачити певну картину, відчуту асоціативну динаміку образу [10, с. 134].

3. *Неповна симетрія мовних систем*. Граматичні категорії та структури не завжди збігаються: українська мова – ти/Ви, німецька – du/Sie, англійська – тільки you.

4. *Різні семантичні поля*. Семантичне поле – сукупність слів і виразів мови, що становлять тематичний ряд, яке охоплює певне коло значень.

5. *Соціальні, політичні, історичні та інші чинники*. Нові реалії можуть з'являтися в мові через перераховані вище чинники: укр. мова *Майдан*, англ. мова *Brexit*, нім. мова *Asylanten*.

6. *Різна емоційно-експресивна забарвленість слів*. Лексичні одиниці в різних мовах можуть бути формально однаковими за своїм значенням, але відрізнятися ступенем емоційності, стилістичним навантаженням. Наприклад: нім. *Mutti* є ніжнішим від укр. *мати*; укр. *дівчина* – нейтральне, в той час як нім. *Mädchen* може мати негативне забарвлення; англ. *skinny* з негативним конотативним змістом («занадто худий»), а укр. *худий* може мати позитивну конотацію («стрункий»).

7. *Фонетичні чи графічні розбіжності*. Німецькі коти «кажуть» *miau*, англійські – *meow*, а українські – *няв*.

Ми дослідили значення і розмежували функції безеквівалентної лексики в тексті, а саме:

1. *Локативна функція*. Автор «переносить» реципієнта в етнокультурне середовище, створює предметний світ за допомогою реалій; хронотоп (часо-простір) подій, відповідно до етнолінгвістичних ознак, створює етнокультурні асоціації: ...*Ми довго в морі пропадали, / Прийшли в Дар'ю, на якор стали. / З Вагаги письма принесли / І всі тихенько зачитали (Т. Г. Шевченко)*. Після тексту помічаємо посилання для пояснення значення окремих слів: *Прийшли в Дар'ю... – Йдеться про річку Сурдар'ю. Вагага – рибальський зимівник*. Англійський переклад: *We were lost at sea for a long time, / We arrived in Darya and dropped anchor. / We brought letters from the gang / And read them quietly to everyone*. Німецький переклад: *Wir waren lange auf See unterwegs, / kamen in Darja an und gingen vor Anker. / Wir brachten Briefe von der Bande mit / und lasen sie alle leise vor*. Зовнішня локативна функція окремих безеквівалентних одиниць реалізується зовнішньою – номінативною функцією у текстах-перекладах. *Дар'я* в обох перекладах перенесено через транслітерацію, іншомовний

реципієнт розуміє, що дії відбуваються «десь». А от етнокультурна семантика *vatagi* втрачена, образний зміст цього слова поширюється на весь контекст, вступає в смислові зв'язки з іншими елементами (*в морі пропадали – на якор стали*) – відчуття моря, довгої відсутності. Замість «морських» відчуттів у тексті-перекладі з'являється *gang* – «банда», «компанія злочинців», у німецькому варіанті *Bande* – «згряя», «банда». У перекладах з'являються «розбійницькі» конотації, яких немає в оригіналі, а це свідчить про те, що перекладачі не заглибилися в етнокультурну семантику слів і тим самим змінили образи.

2. *З'єднувальна функція*. Безеквівалентна лексема у контексті виступає певною смисловою домінантою, тому вона виконує також з'єднувальні функції. У тексті-перекладі вона перетворюється на фатичну функції. Тобто, виконує роль налагодження зв'язку. У нашому випадку – зв'язок із етнокультурним середовищем. Коли реципієнт не може сам встановити такі зв'язки, в текстах (в оригіналі, а частіше в тексті-перекладі) з'являються пояснення, посилання: *Tschumak – Bezeichnung für einen handeltreibenden Kärner jener Zeit. Die Tschumaken führen mit Ochsespannen in die Krim oder an den Don, wo sie Salz und getrockneten Fisch einkaufen, die sie dann auf den Jahrmärkten der Ukraine verkaufen. Sie führten ein kümmerliches Leben. Unter den ukrainischen Volksliedern gibt es viele, meist traurige Tschumaken-Lieder.*

3. *Організаційна (текстотвірна) функція*. Текстотвірна функція безеквівалентної лексики визначається її значенням як смислової домінанти, наявність таких лексичних одиниць у тексті визначає стилістичні чи жанрові особливості твору. Наприклад, у художньому тесті за допомогою слів-реалій створюється етнонаціональний колорит, у публіцистиці – культурний контекст, у поезії – народна образність тощо.

4. *Пізнавальна функція*. Безеквівалентна лексична одиниця – слово не тільки мовний знак, а й «одиниця культури». Іншомовним реципієнтам певне поняття часто є незрозумілим, тому ми й виділяємо наступну зовнішню пізнавальну (апелятивну) функцію. Реципієнту треба пов'язати отримані знання з відповідними поняттями у рідній етнокультурі, знайти відповідники у знаковій системі (мові). Таким чином, простежується діяльність на міжмовному та міжкультурному рівнях. Більше того, контекст починає існувати на межі двох культур.

Окрему безеквівалентну лексему в композиції поетичного тексту ми розглядаємо як елемент ланцюга смислової інформації, яка містить у собі етнокультурний зміст, що може сприяти (чи навпаки перешкоджати) розумінню цілого тексту. Безеквівалентна лексика в тексті – це основа кодування поетичного тексту як «етнічної картини світу». Крізь безеквівалентну лексему проходить смислова концепція, яка потім набуває визначеності у людській свідомості. Саме такий підхід сприяє виявленню специфіки семантичної структури (значення та функцій) безеквівалентної лексики, включеної в контекст.

Отже, іншомовний реципієнт, сприймаючи вірш (текст), формує в уяві власну «мовну картину світу», доки у композиції тексту не з'являється безеквівалентна лексема, яка перелаштовує уяву на «іншу етнокультуру». Поетичний текст починає, так би мовити, існувати на міжкультурному рівні. Безеквівалентна лексична одиниця, вступаючи у зв'язок з іншими домінантними смислами тексту, утворює в свідомості асоціативні ряди, перелаштовуючи уяву на сему «етнокультура».

Розглянемо, наприклад, вірш Володимира Яніва «І я без слів» [13] та його переклад німецькою мовою:

І Я БЕЗ СЛІВ

*І я без слів, і я немова,
Що в людськiм горi занiмiв,
Рiзьблю у словi думку знову,
Вливаю цiлу душу в снiв,
Перемагаю бiль немови.*

WORTLOS

*Des Menschen Schicksal lässt mich schweigen,
Sein Leiden macht mich stumm und bang,
In Worte meißle ich Gedanken,
Der Seele glühenden Gesang,
Und überwinde all mein Schweigen.*

*І далі й далі біль з ключами
Летить в мені в далекий світ,
Зникає степ за шолом'янем,
В сльоті, без сонця переліт,
Як в болі я лечу з ключами.
А даль без обріїв, без краю,
А ніч без місяця й світел,
Кого ж поради я спитаю,
Де зілля – де євшан цвіте
В пустелі без границь, без краю?!*

*Dahin, dahin entschweben Schmerzen,
den Reihern gleich, zum Himmelszelt,
Die Sonne sinkt, der Steppe Grenzen
Entrücken weit am Firmament,
Und meine Seele fliegt in Schmerzen.
So weit und endlos sind die Welten,
Die Nächte ohne Mond und Licht,
Wer kann den Ort mir finden helfen,
Wo heilender Jewschan erblüht
In diesen öden weiten Welten?!*

На нашу думку, головний смисл цього твору – пошук себе, своєї ідентифікації, який відбувається через мову. Але що робити, коли «я без слів, і я немова». *Немова* – авторський неологізм, з одного боку виникає семантика «німий», з іншого боку – «немає мови». У перекладі «Wortlos» – досл. «без слів», але «немова» – «schweigen» (мовчати). У першому рядочку привертає нашу увагу домінуючий образ – слово «Schicksal»: *Des Menschen Schicksal lässt mich schweigen* – досл. «Людська доля примушує мене мовчати». Далі «немова» – знову «Schweigen» – тільки вже іменник (мовчання). Далі всі образи майже ідентичні, викликають спільні (схожі) асоціації. «*Зникає степ за шолом'янем*» – «*der Steppe Grenzen / Entrücken weit am Firmament*» – досл. «Межі степу далеко за горизонтом». Але що таке «шолом'янем»? Це перший етнокультурний образ-смысл, перший символ, з яким потім перегукується й другий – «Євшан»: «*О Руская земле! уже за Шоломянемь еси долго*» («Слово о полку Ігоревім»). «Шолом» – форма як гірка, тобто, «що за горизонтом, за горою...».

Що таке «Євшан», яке перекладач транскрибував *Jewschan*? Для нас – це асоціативні зв'язки з *Легендою про євшан-зілля* «Галицько-волинський літопис»: ... *По смерті ж Володимировій zostався у Сирчана один лиш музика Ор, і послав він його в Обези, кажучи: «Володимир уже вмер. Тож вернися, брате, піди в землю свою. Мов же ти йому слова мої, співай же йому пісні половецькії. А якщо він не схоче, дай йому понюхати зілля, що зветься євшан». Той же не схотів вернутися, ні послухати її. І дав Ор йому зілля, і той, потохавши і заплакавши, сказав: «Да лучше є на своїй землі кістьми лягти, аніж на чужій славному бути». І прийшов вій у землю свою. Од нього родився Кончак, що зніс Сулу, пішо ходячи, котла носячи на плечах [11].*

Символ «євшан» – це те, що означає «*Да лучше є на своїй землі кістьми лягти, аніж на чужій славному бути*». Це символ пам'яті, Батьківщини, рідної землі, яку шукає ліричний герой вірша. Як передати цей образ німецькомовному читачеві? Найпростіший спосіб – ввести у текст екзотизм із іншої мови. Це слово стане перешкодою для розуміння, таким чином, реципієнтові потрібно буде його «розшифрувати». А розуміння його значення неможливе без виявлення етнокультурної семантики. Таким чином у реципієнта з'явиться «етномовна картина світу», виникне розуміння ліричного героя цього вірша на основі іншої (яка відрізняється від його власної) етнокультури.

Отже, «І я без слів» – оригінальний текст наповнений філософсько-екзистенційними мотивами: 1) мовчання – символ болю, страждання. Ліричний герой втрачає здатність говорити, але це не буквально, це стосується його творчості («різьблю у слові думку», «вливаю душу в спів»). Ліричний герой – поет; 2) ключі (птахи-журавлі чи гуси) – символ полону. Біль – бажання летіти з ключами – бажання духовного розвитку; 3) степ – символ самотності, екзистенційна пустка, невідоме майбутнє; 4) євшан – символ духовного коріння, повернення до джерел, рідна земля. Але може бути символом духовного зцілення. *Основний смисл твору*: біль через неможливість бути сприйнятим через слово (криза митця), але зцілення можливе через повернення до рідного коріння, національної пам'яті.

Переклад німецькою мовою зберігає основну ідею твору, але дещо змінює акценти: «людська доля змушує мене мовчати»; «ключі» – летять «чаплі» (*Reihern*). Образ знайомий

німецькому реципієнтові. *Jewschan* – перекладач не шукає заміни, а залишає реалію з символікою, яку не можна замінити. Основний смисл у перекладі теж зберігається: біль долається словом, але порятунок – символічний *евшан*, тобто повернення до витоків (але німецькомовному реципієнтові ще треба «відшукати» значення цього слова).

Безеквівалентна лексика наповнює поетичний текст своєрідними екзотичними символами, які здатні, потрапляючи в семантичне домінування ієрархії смислу всього твору, викликати в уяві асоціації, створювати підтекст. Саме безеквівалентність сприяє розширенню конотацій та асоціативних рядів у контексті.

7. Перспективи подальшого розвитку досліджень

Подальші дослідження безеквівалентної лексики можуть бути спрямовані на визначення ступеня відтворення етнокультурної семантики в текстах-відповідниках (оригіналі та перекладі). Такі спостереження можуть відбуватися із залученням психолінгвістичних даних. Перспективним напрямком може бути також когнітивний аспект сприйняття безеквівалентних одиниць іншомовними реципієнтами та пошук інноваційних стратегій їх перекладу в сучасному просторі.

8. Висновки

Ми переконались, що безеквівалентна лексема у семантично-композиційній структурі тексту – це елемент ланцюга смислової інформації, яка містить у собі етнокультурний зміст, що може сприяти (чи навпаки перешкоджати) розумінню цілого тексту. Вона є одиницею відображення «картини світу», що організовує поетичний текст як етнокультурний феномен. Безеквівалентна лексика – це основа кодування поетичного тексту як «етнічної картини світу».

Створення поетичного перекладу починається з аналізу тексту, що існує в етнокультурному середовищі й відображає його особливості, картину світу етносу, а потім утілюється на ґрунті іншої культури зі збереженням змісту, образної системи, національної своєрідності, через це носії іншої мови сприймається цей текст як джерело «чужої» культури. Текст-переклад існує на міжмовному та міжкультурному рівнях, так він сприймається і таким чином можна пояснити зміст тексту при відтворенні безеквівалентної лексики в іншомовних відповідниках.

Список літератури:

- 1) Волошина А. В. (2000). Безеквівалентна лексика близькоспоріднених мов: проблема семантичної структури. Наукові записки. Випуск XXVI. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 56-64.
- 2) Дяченко Л. М. (1997). Функціонально-семантична характеристика безеквівалентної та фонові лексики сучасної української літературної мови: Дисертація кандидата філологічних наук. URL: <https://cheloveknauka.com/v/471064/a#?page=1>
- 3) Кочерган М. П. (1999). До питання про безеквівалентну лексику і лакуни та способи їх компенсації. Проблеми зіставної семантики: збірник статей за доповідями Міжнародної наукової конференції з проблем зіставної семантики 23-25 вересня 1999р., 42 – 45.
- 4) Тупиця О. Ю. (2018). Безеквівалентна лексика в поетичному тексті: проблема створення етномовної картини світу: монографія. Mauritius, Beau Bassin: LAP LAMBERT Academic Publishing. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/item/12375>
- 5) Тупиця О. Ю. (2005). Композиційна роль безеквівалентної лексики в поетичному тексті: Дисертація кандидата філологічних наук. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0406U000046>

6) Богаткіна Н. С. (2000). Внутрішня форма слова як прояв своєрідності національної мовної картини світу. Наукові записки. Випуск XXVI. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 24-29.

7) Василько З. С. (2003). Символізація значення слова в українському фольклорному мовленні (на матеріалі фауноназв у казках, піснях і пареміях): Автореферат кандидата філологічних наук. URL: <https://mydisser.com/ru/avtoref/view/simvolizaciya-znachennya-slova-v-ukrainskomu-folklornomu-movlenni-na-materiali-faunonazv-u-kazkah-p.html>

8) Голобородько К. Ю. (2003). Проблема ментального світу митця в теорії мовної картини світу. Лінгвістичні дослідження: Збірник наукових праць. Харків, (10), 105-112.

9) Зайченко Н. Ф., Коваль-Костинська О. В., Паламарчук О. Л. (1998). Національно-культурний компонент мовної системи як перекладознавча проблема. Мовознавство, (2-3), 179-186.

10) Мойсієнко А. К. (1997). Слово в аперцепційній системі поетичного тексту. Декодування шевченкового вірша.

11) Легенда про євшан-зілля. URL: <https://studfile.net/preview/7715924/page:17>

12) Тупиця О. Ю. (2024). Лінгвокультурні аспекти перекладу безеквівалентної лексики. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія, (69), 2, 38-41. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/item/18053>

13) Володимир Янів – поет і науковець. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/1121/1/yaniv_poet_naukovets.pdf

14) Тарас Шевченко. Кобзар. URL: https://taras-shevchenko.com.ua/ua/poem_list/kobzar.htm

15) Tupytsya O. (2025). Die kompositionelle Rolle der nichtäquivalenten Lexik beim Übersetzen poetischer Texte. Die Ukraine und die deutschsprachigen Länder in Kultur-, Literatur- und Sprachkontakt: матеріали XXXII Міжнар. наук.-практ. конф. Асоц. укр. германістів (26–27 верес. 2025 р.). Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 235-237. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/item/5500>

The problem of non-equivalence in contemporary translation theory and practice

Oleksandr Tupytsya

Department of German Studies and Translation, Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic National University, Ukraine

ORCID: 0000-0002-6329-7011

Kateryna Paliy

Department of German Studies and Translation, Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic National University, Ukraine

ORCID: 0000-0002-1991-2937

Abstract: The article examines the phenomenon of non-equivalence in contemporary translation theory and practice, which arises from the inherent need of each language to denote realities, objects and phenomena of the spiritual or material world that are unique to it. The authors focus on non-equivalent vocabulary as a special category of translation studies. The aim of the study is to clarify the functional and semantic characteristics of non-equivalent vocabulary in poetic texts, to determine its role in shaping the linguistic picture of the world, and to establish ways of adequately reproducing such units in translation. The main factors underlying non-equivalence are identified, including cultural and historical features, differences in linguistic worldviews, asymmetry of linguistic systems, differences in semantic fields, socio-political and historical conditions, emotional and expressive coloring of vocabulary, as well as phonetic and graphic differences. Particular attention is paid to the functions of non-equivalent vocabulary – locative, connective, text-forming and cognitive – which

determine its role in the formation of the ethno-cultural context and intercultural communication. The practical part of the study is devoted to the analysis of Volodymyr Yaniv's poem 'And I Without Words' and its German translation. According to the authors, non-equivalent units not only reflect the ethnocultural specificity of the original, but also form a 'different' picture of the world for the recipient. The authors argue that it is precisely non-equivalent vocabulary that ensures the existence of the text at the intersection of two cultures, creating new associative links and enriching the interlingual space. In conclusion, non-equivalent vocabulary is identified as a means of ethnocultural identification and the basis for encoding poetic text as an ethnic picture of the world. A promising direction for further research is an in-depth analysis of the cognitive and psycholinguistic aspects of the perception of non-equivalent units by foreign-language recipients and the search for new strategies for their translation.

Keywords: non-equivalent vocabulary; ethnocultural semantics; linguistic worldview; poetic translation; intercultural communication; ethnic identity.
